

Les advertències de Klaatu

Guillem Fiol Pons

A ny 1951. La Segona Guerra Mundial fa uns anys de vida han deixat una empremta difícil d'esborrar en el context internacional. Europa està en procés de recuperació dels desastres humans i infraestructurals causats pel conflicte. Els Estats Units i la Unió Soviètica, que havien lluitat contra un enemic comú anomenat nazisme, es preparen per protagonitzar les tenses dècades de la Guerra Freda, mentre la resta del món es demana cap a on derivarà la mostra de poder nuclear oferida pels americans en el trist episodi d'Hiroshima i Nagasaki. En aquesta complexa situació, el guionista Edmund H. North i el director i antic muntador Robert Wise es comprometen a donar forma al film *The day the Earth stood still* (esplèndid títol que a Espanya seria modificat pel més directe *Ultimátum a la Tierra*). La temàtica en certa manera espacial d'aquest títol marcaria també els anys finals de la carrera de Wi-

se, amb títols com *La amenaza de Andrómeda* (*The Andromeda strain*, 1971) i a *Star Trek*, la pel·lícula (*Star Trek, the motion picture*, 1979), tot i que és la seva obra del 1951 la que més s'ha conservat en la memòria cinematogràfica de molts espectadors.

Any 2008. La situació internacional passa per una greu crisi econòmica. La relació entre Occident i Orient és convulsa. Governants i ciutadans intenten trobar solucions, però tothom sembla estirar la corda en direccions oposades. A més, les tissors de la sostenibilitat amenacen de tallar-la abans que la política o l'economia l'acabin rompent. La productora 20th Century Fox creu que és el moment per posar sobre la taula una nova versió d'*Ultimátum a la Tierra*, sota la direcció de Scott Derrickson, encarregat de gestionar uns mitjans força amplis i amb una parella protagonista de presència intermitent a la constel·lació cinematogràfica de Hollywood, Keanu Reeves i Jennifer Connelly.

Entram, així, en el relliscós camp del *remake*, un concepte que en si mateix sol dur associades connotacions negatives. No manquen exemples de *remakes* certament nefasts, des d'*Un crim perfect* (*A perfect murder*, Andrew Davis, 1998) a *Psycho* (Gus van Sant, 1998), totes dues basades en films d'Alfred Hitchcock. Però també és cert que alguns *remakes* han resultat ser pel·lícules més que notables, com *La cosa* (*The thing*, John Carpenter, 1982), basada en un film realitzat el mateix any que *Ultimátum a la Tierra*, *El enigma de otro mundo* (*The thing*, Christian Nyby, 1951), o fins i tot el *King Kong* de Peter Jackson (2005), nova versió del clàssic de Merian C. Cooper i Ernest B. Shoedsack (1933). Tampoc no es pot oblidar, per altra banda, que el fenomen del *remake* no és exclusiu del cinema contemporani, sinó que ja se'n troben exemples molt anteriors: recordem, per exemple, que Gordon Douglas s'atreu a rodar *Hacia los grandes horizontes* (*Stagecoach*, 1966), *remake* del clàssic *western La diligencia* (*Stagecoach*, John Ford, 1939), que Sergio Leone va dirigir l'esplèndida *Por un puñado de dólares* (*Per un pugno di dollari*, 1964) a partir del film d'Akira Kurosawa *Mercenario* (*Yojimbo*, 1961) i que *Los siete magníficos* (*The magnificent seven*, John Sturges, 1960) és, òbviament, un *remake* de *Los siete samurais* (*Shichinin no samurai*, Akira Kurosawa, 1954). Hitchcock mateix realitzà el 1956 *El hombre que sabía demasiado* (*The man who knew too much*) a partir del film homònim que ell mateix havia realitzat el 1934, encara durant la seva etapa anglesa. Fins i tot, altres directors de qualitat més que contrastada es varen decidir per projectes que, si bé no poden ser qualificats estrictament de *remakes*, sí que tenen moltes analogies amb altres títols de la seva pròpia filmografia; estic pensant, per exemple, amb el que féu John Ford entre *Dos cabalgan juntos* (*Two*

rode together, 1961) i *Centauros del desierto* (*The searchers*, 1956) o els estrets vincles que va establir Howard Hawks entre *El Dorado* (*Eldorado*, 1966) i *Río Bravo* (Id., 1959).

Per tant, el fenomen del *remake* no crec que hagi de ser rebutjat per principis, sinó que hauria de ser afrontat sense els prejudicis que semblen acompanyar-lo sempre que se n'anuncia un a les nostres cartelleres, com és el cas d'*Ultimátum a la Tierra*, títol de dos films amb alguns trets semblants, però prou diferents alhora i cadascun força interessant a la seva manera.

El primer dels dos en sentit cronològic conta l'arribada a la Terra d'un extraterrestre amb forma humana que es desvetlla com a representant d'una espècie de Nacions Unides galàctiques amb la missió d'intentar convèncer els humans que abandonin els programes d'armament atòmic, que poden arribar a posar en perill fins i tot l'existència d'altres planetes. L'extraterrestre, anomenat Klaatu, ve acompanyat de Gort, un letal i indestructible robot que reacciona contra el provocador de qualsevol tipus de violència i que forma part d'una cos de policia que garanteix que cap planeta s'atreueixi a atacar-ne un altre. El missatge antibel·licista del film queda suficientment a la vista amb aquest plantejament, així com també l'advertència sobre els perills de la cursa armamentística que americans i russos començaven a desenvolupar per aquelles dates.

Tractant-se d'un producte de sèrie B, no es podia demanar que el film fos un prodigi en termes d'espectacularitat, però els efectes especials són bastant convincents per a l'època, encara que, vists pels ulls dels nostres dies, semblin pràcticament prehistòrics. Tenen, això sí, la gràcia de la ingenuïtat que caracteritzava aquest tipus de produccions, quan els extraterrestres encara ens visitaven amb plats voladors que suraven, més que no pas volar, per sobre de les nostres ciutats. Poc encertat resulta el disseny del robot Gort, gens inquietant i més digne d'un home de llauna futurista que d'un robot amb totes les de la llei. Obviant aquestes comprensibles mancances, la pel·lícula no deixa d'oferir algun moment de gran impacte catastrofista, com és l'escena en què els extraterrestres deixen la Terra sense energia durant mitja hora: la successió de plans que mostren com el món sembla quedar-se quiet (d'aquí ve el títol original del film) causen l'impacte desitjat, fins i tot els plans generals de maquetes de ciutats europees que també pateixen l'efecte del poder alienígena.

El punt fort d'aquesta primigènia *Ultimátum a la Tierra* recau en la quotidianitat que North i Wise van voler incorporar a la història que contarien: l'advertència venia d'un planeta llunyà, però havia de ser sentida per l'espectador de carrer que havia decidit pagar una entrada de cinema com si se la fessin a ell directament, com si en sortir de la sala es pogués trobar l'ovni inquietantment reposat sobre la gespa de qualsevol parc de la seva ciutat. A aquest efecte de proximitat hi contribueixen en gran mesura els dos actors protagonistes, un

Michael Rennie que, tot i tenir una sensible presència física, no respon al cànon de l'etèria estrella cinematogràfica, i una Patricia Neal certament convincent en el seu paper de mare vídua i amb un caràcter suficientment serè com per acceptar convertir-se, per necessitat, en la mà dreta de Klaatu en el seu intent de transmetre el missatge d'advertència als humans. Però, òbviament, la quotidianitat en la narració d'una història de ciència-ficció s'ha d'aconseguir per altres mitjans més enllà de les interpretacions, i això ho fa Wise a través de la constant inclusió de plans que tenen a veure amb persones anònimes, des dels hostes de la pensió on s'allotja Klaatu fins als desconcertats soldats o els curiosos que s'acosten al parc de Washington a veure i fotografiar la nau extraterrestre. Uns extraterrestres que, per cert, no són els temibles monstres que vénen a envair-nos per quedar-se el planeta, una visió molt arrelada entre nosaltres a partir sobretot de l'esplèndida novel·la de H. G. Wells *La guerra de los mundos* (adaptada al cinema en un parell d'ocasions), reflex de la por que tenim tots a l'aliè i segurament també de la relativització del grau d'evolució tecnològica de l'ésser humà. A aquesta versió de *Ultimátum a la Tierra*, Klaatu no ve amb la intenció de destruir ningú, sinó d'advertir que els seus col·legues ho faran si no canviem d'actitud. De fet, ell és el primer que se'n du una bala a l'esquena, sorgida de l'arma d'un inquiet i atemorit soldat; la inevitable reacció del robot Gort tampoc és letal contra ningú, sinó que es limita a destruir l'armament que tenen allà els soldats, per evitar mals majors.

La versió 2008 d'*Ultimátum a la Tierra* ens arriba en un any que ha vist com Hollywood desaprofita l'adaptació d'un altre dels grans clàssics de la ciència-ficció, *Soy leyenda* de Richard Matheson, fet que ve a demostrar una vegada més que no és suficient tenir una bona història entre mans per aconseguir una bona pel·lícula. El mateix perill vetlava els moviments del *remake* del clàssic que acabem de comentar de Robert Wise, que ja es veia venir que aprofitaria l'argument d'aquella per desplegar unes seqüències d'efectes especials hereves de les vistes a diversos títols del cinema catastrofista, especialment a *Independence day* (Roland Emmerich, 1996), aquesta vegada a càrrec d'un sempre solvent Jeffrey A. Okun que aconsegueix oferir un espectacle de primer nivell en la seva parcel·la de la producció. En l'àmbit de les seqüències catastrofistes, crec que s'ha d'agrair la valentia i l'honestat creativa dels responsables del *remake* en la seva decisió de traslladar l'acció principal del film de Washington a Nova York, aprofitant la persistència en l'inconscient col·lectiu de les imatges d'aquell terrible 11 de setembre de 2001 per a incloure alguna imatge com la del núvol de pols que s'acosta a la càmera després de l'aterratge de la nau espacial, que remet als nostres pitjors temors. En relació amb els efectes especials també s'ha de lloar el nou disseny del robot Gort, que ja no podia ser el cosí extraterrestre de l'home

de lluna que acompanyava Dorothy en el seu camí cap a Oz, i ha estat convertit en un gegant que, tot i respectar essencialment les característiques de l'original, ara sí que representa una amenaça inquietant des de la seva primera aparició que, per cert, no està exempta d'un cert homenatge naif als gegants destructors de produccions de sèrie B americanes i japoneses.

També crec molt encertada la modificació que han patit alguns elements importants de la història original. Principalment, s'ha decidit que avui el tema de les armes de destrucció massiva ja no té gaire atractiu dramàtic (sobretot després de la gran ficada de pota a l'Iraq i a l'espera de la futura actitud de països com Iran que semblen estar jugant amb aquest tema com si es tractés d'una minúcia sense importància), així que es va decidir que el nucli de la preocupació galàctica ja no fos l'hipotètic atac nuclear a altres planetes, sinó la destrucció ecològica que pateix la Terra. La postura dels extraterrestres representats per Klaatu vers la Terra es defineix de manera extraordinària en la correcció que fa Klaatu mateix a la Secretària d'Estat interpretada per Kathy Bates, quan aquesta parla del "nostre planeta", i l'extraterrestre li vol fer veure que imbricar els conceptes de naturalesa i possessió ha estat una de les errades de base de l'ésser humà. Aquest gir ecologista de la trama del film és un component alternatiu als temors que ens assolien en la primera línia de l'actualitat, que són bàsicament les dificultats econòmiques i la violència bèl·lica i terrorista, per així donar-nos un cop al clatell per recordar una idea que de tan evident hem anat oblidant: que si destruïm el planeta on vivim, tota la resta de qüestions no tenen cap sentit perquè desapareixerem.

L'altre gran encert de guió que té *Ultimátum a la Tierra* en la seva darrera versió és el canvi en el caràcter de la missió de Klaatu. Inicialment, la seva visita a la Terra no té la finalitat d'advertir-nos davant el que estem fent amb el planeta, sinó que es deu a una tasca de recollida d'exemplars de totes les espècies perquè no rebin els efectes col·laterals de la destrucció de la raça humana que tenen prevista dur a terme els alienígenes per salvar així el planeta. D'aquesta manera, el personatge de Klaatu es converteix, com ja s'especifica a la pel·lícula, en un modern Noè, que va configurant una arca prèviament al Diluvi, representat aquí en forma d'estranyes insectes extraterrestres. Òbviament, aquests insectes actuen de manera molt similar a les plagues bíbliques, sent un altre dels diversos paral·lelismes entre el film i els textos de la Bíblia. Les similituds no es queden aquí, sinó que la decisió de Klaatu de donar a conèixer el que ha de fer la Humanitat per salvar-se i la seva ascensió final connecten el personatge amb la figura de Crist d'una manera molt clara. No deixa de ser curiós que el savi aprofitament del text sagrat dels cristians i peça fonamental de la tradició i la cultura occidentals per a la creació cinematogràfica vinguin d'una cultura com l'americana (vegeu el cas també

de la trilogia *Matrix* o del darrer film sobre Superman), que els cultes i il·lustrats europeus menyspreem amb tanta freqüència.

No tot són virtuts en la pel·lícula de Derrickson, i potser la divergència respecte l'original que pitjor qualla en el film és la decisió d'extreure la història de l'ambient quotidià que tenia l'obra de Wise per a situar-la entre polítics i científics "d'alta graduació". És aquest un factor que actua en contra de l'essència del film, ja que sembla que tot el que està passant només afecta les elits de la nostra societat. Una bellíssima però poc creïble Jennifer Connelly en el paper de mare ara convertida en doctora de Princeton, una embafosa relació amb el seu insuportable fill (quina diferència amb el simpàtic nin de la primera versió) i un paper del tot tòpic del professor Barnhart (interpretat al film de Wise per Sam Jaffe, i aquí encarnat per un difícilment

creïble John Cleese), són elements que poc contribueixen a l'empatia de l'espectador amb el que està passant, quan aquesta era una de les principals virtuts del film original. Sí que s'ha de reconèixer, en tot cas, que el guió encerta en concedir una transcendència fonamental al professor Barnhart quan fa reflexionar Klaatu sobre el fet que l'evolució (el canvi, per tant), es sol produir quan l'espècie es troba en una situació límit: exterminar l'espècie abans d'arribar a aquesta situació límit és negar-li la possibilitat d'evolucionar.

Menció a part crec que s'ha de fer del final del film, quan Derrickson munta una sèrie de plans on es veu com ciutats, indústries, mitjans de transport i maquinària d'extracció petrolífera es queden sense energia. És cert que aquesta circumstància ja tenia lloc a la pel·lícula de Wise, però aquí ha patit una esplèndida reinterpretació: de complir la fun-

ció d'advertència per part dels extraterrestres en el film original, el fet de trobar-se al final de l'altra pel·lícula significa que els alienígenes han perdonat la Humanitat, però l'han situada en un nou punt de partida en la seva història evolutiva, obligant-la a seguir endavant però sense estar fonamentada en unes necessitats energètiques i materials que estan matant la Terra.

Amb tot plegat, des d'aquestes pàgines vull recomanar al lector que vegi tots dos films amb tranquil·litat i que en gaudeixi sense prejudicis. Són tots dos prou interessants per si mateixos com per haver-ne de rebutjar algun i, tot i la finalitat comparativa d'aquest article, no és la meua intenció acabar-lo establint un veredict respecte a la posició qualitativa d'un sobre l'altre. Aquest és el dret inqüestionable de qualsevol espectador, que no ha de ser condicionat per cap comentarista. ■

